

te “büyük hesap gününün görülmesi” anlamında geçmektedir (Meryem 19/37). Hadislerde daha çok şehâdet yeri ve zamanı olması itibarıyla “savaş” mânâsında yer alır (Wensinck, *el-Mu‘cem*, “meşhed” md.). Meşhedin zamanla insanların toplandığı yahut hazır bulunduğu mahal için de kullanıldığı görülür. Buna göre dinî bir özelliğe sahip veya topluma mal olmuş kimselerin şehid olduğu yahut defnedildiği yerlerdeki mezar ve türbelerde insanların dua amacıyla toplanması neticesinde bu mahaller meşhed olarak anılmış olmalıdır. İlk dönemlerde pek rastlanmayan meşhed tabiri daha sonra bilhassa Şii dünyasında “şehitlik” mânâsında kullanılmıştır. Türkçe’de şehitlik kelimesi birden fazla kişinin defnedildiği yeri belirtirken meşhed genellikle tek kişinin defin yahut şehâdet mekânını ifade etmektedir. Nitekim imamlarla bunların yakınlarının büyük bir kısmının şehid olarak öldürüldüğü inancını taşıyan Şiîler’in telakkisini yansıtan bu literatürde Hz. Ali’nin Necef’teki türbesi Meşhed-i Ali, Hüseyin b. Ali’nin Kerbelâ’daki mezarı Meşhed-i Hüseyin, onun Şam’da başının gömüldüğü yer Meşhed-i re’sü’l-Hüseyin (el-Meşhedü’l-mukaddes), Hz. Ali’nin kızı Ümmü Külsüm’ün kabri Meşhed-i Ümmü Külsüm olarak anılmaktadır. Sekizinci imam Ali er-Rızâ’nın 203 (818) yılında Tûs yakınlarındaki Senebâz’da öldürülmesinin ardından defnedildiği türbe de meşhed adıyla anılmış, bu isim bir süre sonra orada teşekkül eden şehrin adı olmuştur (ayrıca bk. ATEBÂT).

Medine’de bulunan Cennetü’l-baki’ için Meşhed-i Bakîü’l-Garkad, Uhud şehidlerinin gömüldüğü yer için Meşhed-i Uhud denilmektedir. Burada meşhed kelimesi birden çok şehidin gömüldüğü mekânı ifade eder. İslâm’dan önceki peygamberlerin ve sâlih kişilerin kabirlerinin de meşhed ismiyle anıldığı görülür. Halep’te Hz. İbrâhim’e ait olduğuna inanılan mezar Meşhed-i Halîl, hıristiyanlarca adı Saint George diye bilinen, İslâm kaynaklarında Hz. İsrâ’ya inanan sâlih müminlerden kabul edilen Circîs’in Musul’daki mezarı da Meşhed-i Circîs diye anılır (İbn Battûta, I, 274; II, 83).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü’l-‘Arab, “şhd” md.; *Tâcü’l-‘arûs*, “şhd” md.; Wensinck, *el-Mu‘cem*, “meşhed” md.; İbn Battûta, *er-Rihle* (nşr. Abdülhâdî et-Tâzî), Rabat 1417/1997, I, 274; II, 83; C. E. Bosworth, “Mashhad”, *EP* (İng.), VI, 713; Günay Tümer, “Circîs”, *DİA*, VIII, 26; Dihhudâ, *Luğatnâme* (Muîn), XII, 18528.

MUSTAFA ÖZ

MEŞHED

(مشهد)

İran’da Horasan eyaletinin merkezi olan şehir.

Keşefrûd (Âbimeşhed) vadisinde deniz seviyesinden 970 m. yükseklikte kurulmuştur. İslâm öncesine ait 25 km. uzaklıktaki eski Tûs’un yerini almış ve kaynaklarda onunla karıştırılmıştır. Aslında Tûs aynı ismi taşıyan şehrin de içinde yer aldığı bölgenin adıdır. Bu durum, sonraki İslâm coğrafyacıları arasında Tûs bölgesinde Tâberân ve Nûkân adlı iki şehrin bulunduğu düşüncesinin yerleşmesine yol açmıştır. Komşu olduğu düşünülen bu yerler daha sonra Tûs’un iki mahallesi olarak değerlendirilmiş (Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, s. 275), aynı telakki Avrupalı müelliflerin eserlerinde de tekrarlanmıştır. Tâberân ve Nûkân’ı iki ayrı şehir gibi gösteren eski Arap coğrafyacılarına göre Tâberân Tûs’un yerinde bulunduğu şehirdir. Kendi içindeki Senâbâz (Senâbâd) köyü ile karıştırılan Nûkân ise Hârûnürreşid ve İmâmîye’nin sekizinci imamı Ali er-Rızâ’nın türbelerinden yaklaşık 1,5-2 km. mesafede ve bugünkü Meşhed’in kuzeydoğusunda yer almaktaydı.

Horasan bölgesine sefer düzenleyen Hârûnürreşid, Senâbâz köyündeki kalede hastalanarak vefat etmiş ve kale yakınındaki bahçeye defnedilmiştir. Kaynakların bir kısmında Hârûnürreşid’in ölüm yerinin Tûs, bazısında Senâbâz diye gösterilmesi Senâbâz’ın Tûs’a 1 mil kadar uzaklıkta bulunması sebebiyle olmalıdır. Halife Me’mûn, dokuz yıl sonra veliahdı İmam Ali er-Rızâ ile Merv’den dönerken Senâbâz’a uğrayıp birkaç gün kalmış, İmam Ali er-Rızâ’ndan hastalanıp ölünce Me’mûn onu babasının mezarının yanına defnettirmiştir. O sırada küçük bir köy olan Senâbâz, bu olayın ardından bütün Şiîler için önemli bir ziyaretgâh haline gelerek büyük gelişme kaydetmiş ve zamanla “Meşhed” (şehâdet yeri, mübarek mezar, mübarek türbe) diye anılmaya başlanmıştır. Şehrin ismini Meşhed olarak zikreden ilk müellif, IV. (X.) yüzyıl İslâm coğrafyacılarından Muhammed b. Ahmed el-Makdisî’dir. Makdisî şehrin, içinde evler ve çarşısı olan bir kalesi bulunduğu, Amîdüddevle Fâik tarafından türbe üzerine yaptırılan caminin Horasan bölgesinin en güzel camisi kabul edildiğini söyler.

İmam Ali er-Rızâ’nın türbesi Gazneli Mahmud’un babası Sebük Tegin döne-

minde tahribata uğradı (384/994). Türbeyi yeniden yaptıran Gazneli Mahmud, Tûs halkının burayı ziyarete gelen Şiîler’e eziyet vermemesi için önlemler aldı (İbnü’l-Esîr, IX, 401). Gazneli Mahmud’un oğlu Sultan Mesud döneminde Horasan Valisi Ebü’l-Fazl Sûri 429’da (1037-38) türbeyi korumak amacıyla şehirde tahkimat yaptırdı. İmam Ali er-Rızâ’nın türbesini Şiîler’in yanı sıra Sünnî devlet adamları da ziyaret etmiştir.

510 yılının âşûrâ günü (25 Mayıs 1116) Meşhed’de Sünnîler’le Şiîler arasında çıkan, birçok kişinin ölmesine sebebiyet veren çatışmalar sırasında İmam Ali er-Rızâ’nın türbesi tahrip edildi. Bu hadiselerden sonra Meşhed’de cuma günleri hutbe okunamaz oldu. Şehri muhtemel saldırılardan korumak için 515’te (1121) etrafına müstahkem bir sur yapıldı. 548 (1153) yılında Oğuzlar Tûs’a girip her tarafı tahrip ettikleri halde Meşhed’e dokunmadılar. 556’da da (1161) Tûs ve Meşhed’i yağmalayarak birçok kişiyi öldüren Oğuzlar, İmam Ali er-Rızâ’nın türbesine yine zarar vermediler. Meşhed 617 (1220) ve 696 (1296) yıllarında Moğollar tarafından yağmalandı. İhanlılar devrinde sikkeler üzerinde görülen Nûkân adının yerini 730’lardan (1330) itibaren Meşhed almış, şehir daha sonraları Meşhed-i Ali b. Mûsâ er-Rızâ, Meşhed-i Rızâ, el-Meşhedü’r-Rezavî, Meşhed-i Tûs, Meşhed-i Mukaddes olarak da anılmıştır.

733’te (1333) Meşhed’i ziyaret eden İbn Battûta buranın meyveleri ve suları bol büyük bir şehir olup Tâhir unvanlı Muhammed Şah tarafından yönetildiğini, İmam Ali er-Rızâ’nın türbesinin yanında bir medrese ve meşhid bulunduğunu kaydeder (*er-Rihle*, I, 55). VIII. (XIV.) yüzyılın sonlarında şehre hâkim olan bir Moğol asilzadesi bağımsız devlet kurmak amacıyla ayaklanınca Timur’un oğullarından Mîrân Şah babasının emriyle Tûs üzerine yürüyerek birkaç aylık kuşatmanın ardından burayı ele geçirdi (791/1389). Yağmalanıp harabeye çevrilen Tûs’tan kaçabilenler İmam Ali er-Rızâ’nın türbesinin çevresine yerleştiler. Tûs bu tarihten sonra bir daha inşa edilmedi ve Meşhed bölgesinin merkezi haline geldi. Don Ruy Gonzales de Clavijo, 1404’te birkaç gün kaldığı Meşhed’i büyük bir şehir ve ziyaretgâh olarak tanıtır (Lockhart, II/2-3 [1345 hş.], s. 135). Timurlular’dan Şâhruh ve hanımı Gevher Şad, Meşhed’in ve İmam Ali er-Rızâ’nın türbesi için önemli hizmetlerde bulundular. Şâhruh’un devlet idaresinde büyük nüfuzla sahip olan hanımı şehirde-

ki imar faaliyetleriyle yakından ilgilendi, Meşhed'de Mimar Kıvâmüddin'e yaptırdığı camiden başka (821/1418) bir dârül-huffâz ve dârüssiyâde inşa ettirdi. Bu sırada Şâhruh, İmam Ali er-Rızâ'nın türbesine 3000 miskallik altın kandil hediye etti, ayrıca bir medrese ve Meşhed'in doğusunda bir bahçe ve konak yaptırdı. Gevher Şad'ın hizmetindeki kadınlardan Perîzâd da Meşhed'de medrese (Medrese-i Perîzâd) inşa ettirdi; bu binanın karşısında Şâhruh döneminin beylerinden Gıyâseddin Yûsuf Hâce Bahadır 843'te (1439) Dûder adıyla bilinen bir medrese yaptırdı. Meşhed'de Timurular dönemine ait diğer bazı mimari eserler de şunlardır: Kûnbed-i Hiştî, Medrese-i Bâlâser, Mes-cid-i Şâh ve Eski Saray.

Timurlu Hükümdarı Uluğ Bey 852'de (1448) Meşhed'e hâkim oldu. Çağatay edebiyatının ünlü şairi ve devlet adamı Ali Şîr Nevâî tahsil hayatını 1456-1464 yılları arasında Meşhed'de İmam Ali er-Rızâ Medresesi'nde sürdürdü. Arkadaşı Hüseyin Baykara döneminde meşhur eyvanı (Eyvân-ı Ali Şîr Nevâî) inşa ettirdi. Günümüzde Meşhed'de ana caddeden geçen ve daha önceleri Tûs'a su veren 2,5 m. genişliğinde ve 1,5 m. derinliğindeki kanal da Ali Şîr Nevâî tarafından yaptırılmıştır. 74 kilometrelik bu su yolu Çeşme-i Gilâs'tan beslenmektedir. Bu kanalın inşası Meşhed'in gelişmesine büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Timurular'ın Horasan hâkimi Ebû'l-Kâsım Bâbü 861'de (1456-57) Meşhed'e gelip ertesi yıl bura-

da vefat etmiş, Şâhruh'un oğlu İbrâhîm Mirza da Meşhed'de ölmüştür.

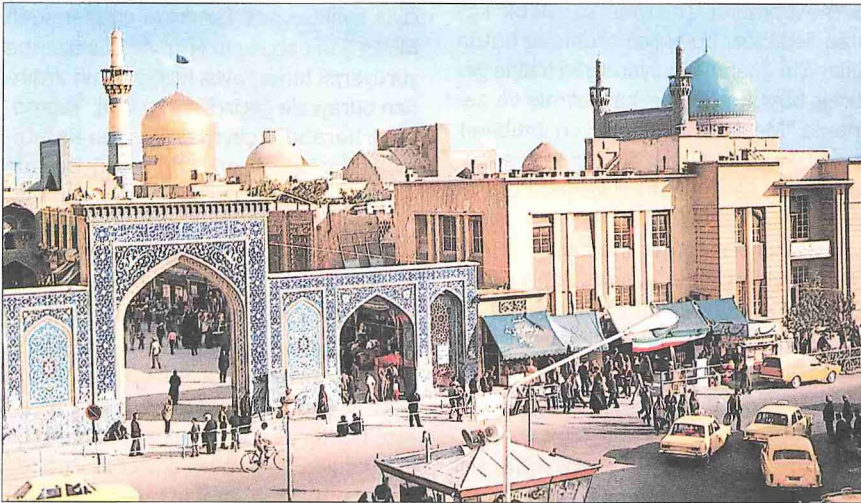
Safevîler'in İran'a hâkim olmasının ardından Meşhed'de büyük bir imar faaliyeti başladı. Şehir, İmâmîyye'yi devletin resmî mezhebi haline getiren Şah İsmâil, oğlu I. Tahmasb ile Şah I. Abbas zamanında özel ilgiye mazhar oldu. X. (XVI.) yüzyılda Sünnî Özbekler'in saldırılarından hasar gören Meşhed'i 913'te (1507) Şeybânî Han ele geçirdi; yirmi bir yıl sonra I. Tahmasb tarafından kurtarılmasının ardından daha güçlü surlar ve kalelerle tahkim edildi. Tahmasb eski sarayın kuzeyinde altın kaplı muhteşem bir minare yaptırdı. Özbekler, 951 (1544) yılında Meşhed'i tekrar ele geçirip birçok kişiyi öldürdüler. 997'de (1589) Şeybânîler'den Abdülmü'min dört aylık muhasaradan sonra Özbekler'in elindeki şehre girdi. Bu sırada kutsal mekânlar dahil her yer yağma edildi. Şah I. Abbas Meşhed'i ancak dokuz yıl sonra geri alabildi. Meşhed 1084'te (1673) vuku bulan depremde zarar gördü. Şah II. Tahmasb devrinde Afganlı Abdâlî kabilesi Meşhed'i bir süre işgal altında tuttuysa da İranlılar 1139'da (1726) şehri tekrar ele geçirdiler. 1153'te (1740) Nâdir Şah ile birlikte Meşhed'e gelen Hindistanlı seyyah Abdülkerîm şehrin Tûs'un harabeleri üzerinde ihtişamlı yükseldiğini belirtir. Meşhed Nâdir Şah döneminde (1736-1747) altın çağını yaşadı. Şehri imparatorluğun merkezi yapan Nâdir Şah, I. Tahmasb'in inşa ettirdiği minarenin yeniden tezyini yanında Eyvân-ı Ali Şîr Ne-

vâ'yi de onarttı. Türbeye çok kıymetli armağanlar ve 400 yazma eser bağışladı. Burada kendisi için bir türbe yaptıran Nâdir Şah'ın ölümünün ardından İran'ın başşehri olmaktan çıkan Meşhed, taht mücadeleleri yüzünden meydana gelen kargaşa ortamında Afgan Şahı Ahmed Dürrânî'nin eline geçti (1163/1750 veya 1167/1754). Bu devrede Ahmed Şah Dürrânî ve halefi Timur Şah, Horasan'ı kendilerine tâbi bir devlet haline getirerek başına Afşarlı Şâhruh'u geçirdiler. Timur Şah'ın ölümünden sonra Kaçar hânedanından Ağa Muhammed Han, Şâhruh'u idam ettirip Horasan'la İran'ı birleştirmeye çalıştı. Onun bu düşüncesi ancak Feth Ali Şah tarafından 1218 (1803) yılında gerçekleştirilebildi. Feth Ali Şah Meşhed'de büyük hizmetlerde bulundu. Onun döneminde inşasına başlanan Yeni Saray 1855'te Nâsirüddin Şah zamanında tamamlandı. Feth Ali Şah ve Nâsirüddin Şah devrinde yeni medreseler kuruldu, şehir tekrar itibar kazandı ve nüfusu 50.000'e ulaştı. XIX. yüzyıl ortalarında Meşhed Valisi Hasan Han Sâlâr'ın iki yıl süren isyanı 1849 yılında kıtlık yüzünden halkın valiyeye karşı ayaklanması ile sona erdi. 1911'de Heratlı Yûsuf adlı bir kişi Meşhed'de kendisini hükümdar ilân edip karışıklıklara yol açınca Rus kuvvetleri 1912'de şehri top ateşine tutarak 100 kişinin ölümüne sebep oldular. Bir müddet sonra Heratlı Yûsuf yakalanarak idam edildi ve şehir tekrar İran hâkimiyetine geçti. Meşhed bu tarihten itibaren İran'ın Horasan eyaletinin merkezi durumundadır.

Eski İran şehirlerinin birçoğu gibi Meşhed de heybetli bir surla çevrilmiştir. Surların altı kapısı vardır. Şehrin güneybatı kesiminde dikdörtgen şeklindeki iç kale-nin köşelerinde dört kule, ayrıca daha küçük burçlar bulunur. 1876'da tamamlanan ve geniş bahçeleri olan bir saray iç kaleye ilâve edilmiştir. Şehir altı büyük, on küçük mahalleye ayrılmıştır. Meşhed'i ikiye bölen, kervanların geçtiği, taşıma ve gezinme yeri olan, her sınıftan insanın ve özellikle ziyaretçilerin bulunduğu ana cadde, saat kulesi ve makkârehâne Şah I. Abbas tarafından yaptırılmıştır. Safevîler devrine ait mimari eserler arasında Medrese-i Mirza Ca'fer (1061/1651), Musallâ (1676-1677) ve Hâce Rebî' Türbesi (1031/1622) sayılabilir.

Ana cadde iki kısma ayrılır. İmam Ali er-Rızâ'nın türbesinin bulunduğu kutsal bölgeye Harem-i şerif, Harem-i Mukaddes ve Harem-i Rezavî denildiği gibi "best" (sığınacak yer, sığınak) veya sade-

Meşhed'de İmam Ali er-Rızâ Türbesi'nin bulunduğu külliye

ce "imam" da denilmektedir. Zaman içinde bir külliye halini alan Harem bünyesinde (bk. ÂSİTÂN-ı KUDS), çok sayıda yazma eser ihtiva eden Kitâbhâne-i Merkezi-i Âsîtan-ı Kuds-i Rezavî adlı kütüphane başta olmak üzere İslâmî ilimler konusunda önemli araştırma merkezleri kurulmuştur.

Meşhed günümüzde geniş caddeleri, büyük camileri, kütüphaneleri ve mimari eserleriyle ticaret, kültür, sanayi ve turizm alanlarında İran'ın Tahran'dan sonra gelen ikinci büyük şehridir. Çok sayıda eğitim ve öğretim kurumu, eskiden beri varlığını sürdüren Hacı Hüseyin, Molla Muhammed Bâkır, Molla Tâci, Mirza Ca'fer, Bâlâser, Perfzâd Hanım, Dûder, Süleyman Han, Hayrât Han, Abdal Han ve Abbas Kulı Han gibi medreselerle edebiyat, ilâhiyat, ziraat, tıp ve diğer modern ilimlerin okutulduğu fakülteleri ihtiva eden üniversitelerin bulunduğu şehir, yılın her mevsiminde İmam Ali er-Rizâ'nın türbesini ziyarete gelen çok sayıda yerli ve yabancı ziyaretçinin uğrak yeri durumundadır. Şehirdeki Şah Rızâ Hastahanesi 1936'da hizmete açılmıştır. Nüfusu hızla artan şehirde 1986 yılında 1.463.500 kişi yaşarken bu sayı 2000 yılının başlarına ait tahminlere göre 2 milyonu geçmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Makdisî, *Ahşenü'l-tekâsîm*, s. 25, 35, 51, 300, 319, 333, 352; İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, II, 434; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IX, 401; X, 211, 522-523; XI, 181, 272; XII, 393; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), III, 294; IV, 55-56; Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, *Âşârü'l-bilâd*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdir), s. 275, 392, 411; Ebû'l-Fidâ, *Takvîmü'l-büldân* (trc. Abdülmuhammed Âyetü), Tahran 1349 hş., s. 522-523; Müstevfî, *Târîh-i Güzide* (Nevâî), s. 204-205, 307; İbn Battûta, *er-Rihle* (nşr. Abdülhâdî et-Tâzî), Rabat 1417/1997, I, 52-55; M. Hasan Han İ'timâdüssaltana, *Ma'la'u'ş-şems*, Tahran 1362, I-II, 179-275, 290-671; M. Mehdi el-Alevî, *Târîhu Tûs ve'l-Meşhe-*

di'r-Rizavî, Bağdat 1927; L. Lockhart, *Persian Cities*, London 1960, s. 32-41; a.mlf., "Meşhed" (trc. Abbas Saîdî), *Mecelle-i Dânişkede-i Edebiyyât-ı Meşhed*, II/2-3, Meşhed 1345 hş., s. 126-139; *Fihrist-i Binâhâ-yı Târîhî ve Emâkin-i Bâstânî-yi İrân*, Tahran 1345 hş., s. 66-75; G. le Strange, *The Lands of Eastern Caliphate*, London 1966, s. 388-391, 431; D. N. Wilber, *Iran: Past and Present*, New Jersey -Princeton 1976, s. 201-202; M. Takî Han Hekîm, *Genc-i Dâniş* (nşr. M. Ali Sûtî - Cemşîd-i Keyânfer), Tahran 1366 hş., bk. İndeks; B. O'Kane, *Timurid Architecture in Khurasan*, Costa Mesa 1987, bk. İndeks; Abdülhüseyn-i Saîdiyân, *Serzemîn u Merdüm-i İrân*, Tahran 1369 hş., s. 818-826; İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Ankara 1991, s. 66, 77, 86, 89, 94, 95, 119, 122; Takî Bîniş, "Külliyyât-ı Coğrafiyyâ-yı Târîhî-yi Meşhed", *Nâme-i Âsîtan-ı Kuds*, IX/3, Meşhed 1351 hş., s. 66-86; Ramazan Ali Şakîrî, "Menâbî' ve Me'âhîz-i Târîh-i Meşhed u Tûs", *Mişkât*, sy. 4, Meşhed 1363 hş., s. 225-237; M. Streck, "Meşhed", *IA*, VIII, 145-159; a.mlf., "Maşhad", *EI²* (ing.), VI, 713-716; V. Minorsky, "Tûs", a.e., X, 740-744; C. E. Bosworth, "Tûs", a.e., X, 744-745; M. Ali Şehrîstânî, "Meşhed", *Dâ'tretü'l-ma'ârifü'l-İslâmiyyeti-ş-Şî'iyye* (nşr. Hasan el-Emîn), Beyrut 1401/1981, III, 386-391; A. Saim Kılavuz, "Ali er-Rizâ", *DİA*, II, 436-437.

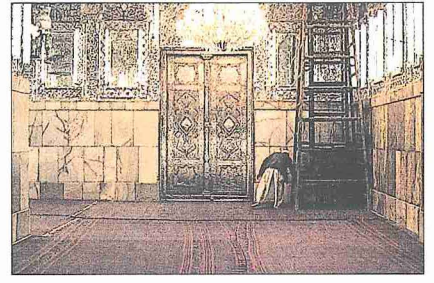
MUSTAFA ÖZ

MEŞHED-i ALİ

(مشهد علی)

Irak'ın Necef şehrinde
Hz. Ali'nin mezarı etrafında gelişen
külliye.

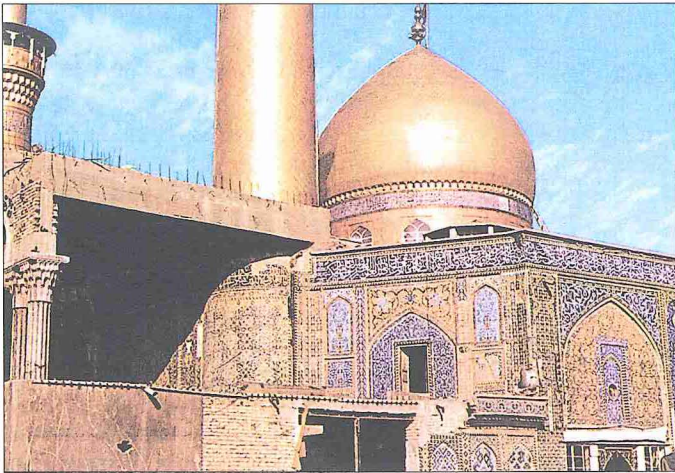
Meşhed-i İmâm Ali, Ravzatü'l-Haydariyye ve Ravzatü'l-mukaddese olarak da anılır. 40 (661) yılında şehid edilen Hz. Ali'nin aslında nereye defnedildiği kesin olarak bilinmemektedir. Muâviye b. Ebû Süfyân taraftarlarının zarar vereceği endişesiyle gizlenen mezar Abbâsîler zamanında, şehid edildiği Küfe Mescidi ile Küfe'yi Fırat nehri taşkınlarından koruyan setlerin altında aranmış, nihayet Necef'te olduğu kanaatine varılmıştır. Mezarın

Meşhed-i Ali'nin içinden bir görünüşü

üzerine ilk defa Abbâsî hânedanından Dâvûd b. Ali'nin (ö. 133/750) bir sanduka koydurduğu bilinmektedir. Kaynaklarda Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr'un 155'te (772) bir türbe yaptırdığı zikredilirse de Hamdullah el-Müstevfî ilk türbenin 175 (791) yılında Hârûnürreşid tarafından inşa ettirildiğini söyler (*Nüzhetu'l-kulûb*, s. 32). Hz. Ali evlâdından olup Küfe'de isyan eden ve 250'de (864) öldürülen Yahyâ b. Ömer et-Tâlibî'nin oğlu Celîl Ömer b. Yahyâ ceddinin türbesinin yanına bir imaret yaptırmış, Dâi-i Sagîr diye anılan Taberistan Aleviyye Hükümdarı Muhammed b. Zeyd de bazı ilavelerle külliyyeyi genişletmiştir. İbn Havkal, Meşhed-i Ali'den bahsederken bu imaretin Ebû'l-Heycâ Abdullah b. Hamdân'ın eseri olduğunu, kabrin üstüne büyük bir türbe yaptırıldığını ve etrafının yüksek duvarlarla çevrilip dört kapıyla içine girildiğini kaydeder (*Süretü'l-arz*, s. 240).

Hamdullah el-Müstevfî'ye göre Büveyhî Hükümdarı Adudüddeve'nin 366 (977) yılında genişlettiği imaret 443'te (1051) yanmış, Selçuklu Sultanı Melikşah'ın 479'daki (1086) ziyaretinden önce tamir edilmiştir. İlhanlılar'ın Bağdat valisi Emîr Alâeddin'in 665 (1267) yılında bir ribât ilâve ettirdiği külliyenin İbn Battûta'nın 727'deki (1327) seyahati sırasında iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır. İbn Battûta duvarları çini, yerleri ipek halı, tavanı altın ve gümüşten kandillerle süslenmiş misk kokulu türbede Hz. Ali'den başka Hz. Âdem ile Nuh'un da mezarlarının bulunduğunu söyler (*er-Rihle*, s. 176-177). Türbenin o dönemde Irak'ta yaygın olan yüksek mukarnaslı türbeler şeklinde olduğu sanılır. 755'te (1354) yanan külliye Celâyirli hükümdarı veya valisi tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Türbe, cami, medrese, ribât ve zâviyeden oluşan, ancak kesin tarihi bilinmeyen bu külliyyeye

Meşhed-i Ali -
Necef /
Irak